

SLOVENSKA KRATKA PROZA V NEMŠKIH PREVODIH ALI KO ZAKON ŽELJE POSTANE ZAKON PRAZNINE

Prispevek raziskuje dinamiko prevajanja slovenske kratke proze v nemščino, pri čemer je poudarek na času od osamosvojitve Slovenije naprej, in na razčlenjevanju vloge posrednikov, prevajalcev in urednikov. Na podlagi (naj)novejših samostojnih prevodov tako preverjenih klasikov (Cankar) kot sodobnih avtoric in avtorjev poskuša ugotavljati vzroke za (ne)pojavljanje in (ne)objavljanje posameznih avtorjev na nemškem govornem področju. Na podlagi izbranih primerov kratke proze Andreja Blatnika članek tudi raziskuje na prvi pogled nerazumljive transformacije, ki jih slovenska besedila doživljajo pri prestavljanju v nemščino.

slovenska kratka proza, književno prevajanje, medkulturnost, recepcija književnosti, nemški govorni prostor

The paper treats the dynamics of translating Slovenian short prose into German, with a special emphasis on the period since Slovenian independence, and analyses the role of mediators, translators and editors. On the basis of the latest independent translations of both timeless masters (Cankar) and modern prose writers, an attempt is made to determine the causes of the (non-)appearance and (non-)publication of particular authors in the German-speaking countries. Through the selected examples (Andrej Blatnik), an attempt is also made to investigate the seemingly incomprehensible transformations that Slovenian texts undergo when transposed into German.

Slovenian short prose, literary translation, interculturality, reception of literature, German-speaking countries

Zakon praznine

Zbirka kratkih zgodb Andreja Blatnika pod skupnim naslovom *Das Gesetz der Leere* (Zakon praznine) je z udarno, agresivno zapeljivo naslovnico izšla leta 2001 pri avstrijski založbi Folio in je bila glede na spremljajoče parametre – neznana knjiga v Nemčiji neznanega avtorja – deležna relativno številnih pisnih odzivov in recenzij. Toliko, da se je založnik, tudi sicer specializiran in odprt za manjše, t. i. nove literature, dišeče po vzhodu ali jugu, odločil, da v nemščini izda še drugo Blatnikovo zbirko kratkih zgodb: *Menjave kož*. Knjiga je na nemški trg prišla februarja 2005, tik pred končno oddajo pričujočega članka, zato o odmevih nanjo še ni mogoče govoriti. Vendar pa vseeno ne moremo spregledati njenega nemškega naslova: *Der Tag, an dem Tito starb* (Dan, ko je umrl Tito). Ob dejstvu, da so

Blatnikove zgodbe v Sloveniji izšle kot *Zakon želje*, je vprašanje, zakaj taka razlika v prevodu, zagotovo na mestu. Da v *Zakonu želje* odzvanjata tako Almodovarjev prebojni, provokativni trans- in homoseksualni film s konca osemdesetih *La Ley del Deseo* (*Zakon poželenja*) kot iz bolj vzvišenega žižkovsko-lacanovskega psihoanalitičnega diskurza pobrana 'želja', je spregledala – in poudarila – večina slovenskih recenzentov. »Je torej *Zakon želje* knjiga, ki seže od A do Ž, od Almodovarja do Žižka? Oziroma od ekscesne, že kar utripajoče nevrotične podobe socialnega obrobja do hlastave konceptualne analize sveta?« se sprašuje eden izmed njih (Golja 2002: 84), drugi med A in Ž vrine še Joycea in njegov stavek iz zgodbe o tisti znameniti noči, ki jo je preživel na ljubljanski železniški postaji: »Resničnost pa je, kot je dobro znano, manj od izmišljive upogljiva zakonom naših želja« (Bogataj 2000: 27), spet tretji pa se ne zadovoljuje le z navajanjem Blatnikovih botrov, temveč prav v naslovu najde ključ za razumevanje celotnega dela: »Junaki Blatnikovih zgodb sicer govorijo drug mimo drugega, a si vseeno želijo sprememb. Ta želja jih žene v akcijo, ki ne spremeni ničesar, pa vendar: akcija to je. Slediti zakonu želje je zaenkrat še neizrazita, a vsekakor možna smer izhoda iz nesporazuma.« (Dragojevič 2001: 11.)

Glede na to, da je Blatnikov poetični kod izrazito univerzalističen, da je bil Almodovarjev *Zakon poželenja* s prvo odmevno mednarodno nagrado (zlatim medvedom) ovenčan prav v Berlinu leta 1987 in da je Žižek v Nemčiji nesporna zvezda, bi lahko pričakovali, da bi se knjiga tudi v nemškem prostoru pojavila z ekvivalentno prevedenim naslovom. Nenazadnje lahko s precejšnjo gotovostjo trdimo, da bi nemški literarni konzument na Blatnikov originalni naslov dobil precej podobne asociacije kot slovenski bralec. Pa vendarle: *Zakon praznine*. Da ne bi kdo po krivem sodil in obsojal, povejmo, da za transformacijo naslova ne stoji izvrstni Blatnikov prevajalec Klaus Detlef Olof, ki je leta 2004 dobil Lavrinovo diplomu, priznanje za prevodni opus na področju posredovanja slovenske književnosti drugim narodom. Poseg v naslov si je, kot je to pri nemških in avstrijskih založbah povsem običajno, dovolila založba oziroma urednica, kateri je – tako Blatnik iz prve roke – prvotni naslov kratkomalo preveč dišal po psihoanalizi. Psihoanalitični diskurz naj bi bil v nemškem prostoru menda že preveč obrabljen in prevečkrat izrabljen. Ob upoštevanju dejstva, da je v poslu, pa četudi gre v našem primeru za (vsaj na videz) žlahtnejše, literarne posle, vse podrejeno končni pozitivni bilanci, ob dopuščanju t. i. funkcionalistične teorije prevajanja¹ in ob razumevanju književnega prevajanja kot medkulturnega posredovanja umetnostnih besedil med različnimi literarnimi sistemi (prim. Grosman 2004: 25) pa lahko namesto glasnega robantenja urednično branje oz. njeno transformacijo uporabimo kot izhodišče za širši razmislek o položaju in statusu slovenske književnosti v nemškem govornem prostoru.

¹ Tako recimo Hans J. Vermeer, zagovornik t. i. teorije skoposa, pravi, da je skopos »odločilni dejavnik v prevajalskem projektu, ki določa, da mora prevajalec izoblikovati besedilo tako, da bo delovalo v določeni situaciji točno na takšen način, kot si to želi uporabnik tega besedila. [...] Dober je namreč le tisti prevod, ki je funkcionalen oziroma ustrezen svojemu namenu« (prim. Kocijančič Pokorn 2003: 153 in Vermeerjeva dela), se pravi, da se lahko funkcija besedila spreminja glede na posebne potrebe ciljne kulture.

Praznina vs. utopija

Če so slovenski recenzenti in literarni raziskovalci pri Blatniku večinoma vendarle videli neko 'lučko na koncu predora', vsaj neko željo, če že ne realne možnosti izhoda, pa tega pri nemških piscih recenzij ni, in to ne glede na to, da jih večina evforično pritrjuje nemški kolegici, ki branje knjige »brezupno priporoča«. Seveda nikoli ne bomo vedeli, kako je na njihovo razumevanje Blatnikovih miniaturk vplival sam naslov, dejstvo pa je, da nastopa avtor v kritikah kot »zapisovalec medčloveških odnosov v nekem usodno odčaranem svetu (Rakusa 2002: 14), njegove zgodbe pa zaznamujejo »splošna brezizhodnost atmosfere« in »prazna mesta v mreži komunikacije« (Simensen 2002) ter »neizmerna praznina med moškimi in ženskami«. Simptomatično je, da poskušajo recenzenti ta prazen, brezoblični prostor tudi družbenopolitično osmysliti: »Andrej Blatnik umešča svoje pripovedi, ki ti zlezejo pod kožo, v vakuum, ki je nastal po razpadu nekdanje Jugoslavije.« (Zehetmayer 2002.)

V kakšnem nasprotju sta ta praznina in brezizhodnost s sintagmami, s katerimi so se avstrijski pisci še včeraj obračali k deželi, ki se je dala tako priročno umestiti v neko mitično, imaginarno pokrajino (prim. Šlibar 1991: 73–96)? Pri Josephu Rothu, na primer, je v Slovenijo umeščena vas Sipolje postala kraj hrepenenja, kraj, kjer je svet še cel in ljudje še zdravi ter nepokvarjeni: »Nihče mojih lahkomišljenih prijateljev ni imel takšnega bratranca, takšnega telovnika, takšne verižice za uro, tako bližnjega odnosa do izvirne zemlje pravljničnega slovenskega Sipolja ...« (Roth 1984: 15),² podobno koprnjenje zasledimo pri Ingeborg Bachmann: »[...] Pogled je uprla na tromejo, tam onkraj bi rada živela, v samoti ob meji, kjer so še živeli kmetje in lovci ...« (Bachmann 1990: 58). Slovenci so zanjo nekakšni poslednji predstavniki tistega starega sveta, v katerem so si bili ljudje še blizu, v mikrokozmosu Bachmannove je, kot poudarja tudi Karl Markus Gauß, »že samo slovansko ime praviloma zagotovilo, da se njegov nosilec med zgodbo izkaže za pozitivno figuro« (Gauss 1990: 126). Vsem pa v ušesih zagotovo še najbolj odzvanja Peter Handke, pri katerem je Slovenija postala pravi sinonim za poetično pribežališče, za fiktivni proti-svet, za deveto deželo: »Naj živi pripoved. Pripoved se mora nadaljevati. Sonce pripovedi, za vedno naj stoji nad deveto deželo, ki jo je mogoče uničiti šele skupaj z zadnjo življenjsko sapico. [...] Zanamec, ko me ne bo več tukaj, me najdeš v deželi pripovedi, v deveti deželi.« (Handke 1988: 230.)

Kako razočaran je bil Handke, ko je namesto te daljne dežele s skrivnostno kulturo, neotipljivo zgodovino in nedoločeno geografsko lego našel neko povsem drugo deželo, katere nastanek se mu je zdel povsem nepotreben: »Jaz pa ne vidim nobenega razloga, niti enega samega – tudi takoimenovanega 'velikosrbskega tankovskega komunizma' ne – za državo Slovenijo; ničesar, razen izvršenega dejanja.« (Handke 1991: 7.) Handkejev »razkačeni eksplicitni govor,« kot ga označuje Drago Jančar (1991: 11), »pripoveduje o neki sanjski ekspediciji, ki je prišla na cilj in

²Z Josephom Rothom in slovenskimi oz. slovanskimi elementi v njegovem delu se je pri nas veliko ukvarjala predvsem Mira Miladinović Zalaznik (2000 idr.).

razočarano ugotovila, da devete dežele ni. Tam sicer je neka dežela, toda neka druga, ni dežela evropskih Majevev, zrcalnega ljudstva [...]« Paradoksalno se je torej sosedska bližina v zgodovini avstrijsko-slovenskih literarnih odnosov izkazala bolj kot ne ovira: negotovemu soočenju z drugačnostjo se je pač najlažje izogniti s površno, trdno zabetonirano podobo Drugega. Slovenija je bila očitno dovolj blizu, da je bila lahko daleč (prim. Šlibar 1998: 374).

Kar velja za predstavo o Slovencih kot narodu, velja tudi za slovensko književnost: nemški in avstrijski literarni zgodovinarji so jo še najraje potiskali v območje ljudskosti, folkloristike, eksotike, seveda do neprepoznavnosti zlito z drugimi jugoslovanskimi književnostmi:

Ko izgovorimo ime Jugoslavija, pomislimo na celoten Balkan in povezujemo s tem predstavo o nekem eksotičnem, barvitom svetu, polnem strasti in politične napetosti, svet, ki so ga od nekdaj zaznamovali politični umori, vojne in revolucije. Pod pojmom jugoslovanska kultura si na splošno Srednjeevropejci predstavljajo zelo malo. Edina oblika kulture, ki jo pričakujejo od Balkancev, je folklor: ljudski ples, ljudska glasba in ljudska pesem. (Dor 1965: 9.)

Tako znameniti avstrijski pisatelj Milo Dor v predgovoru k antologiji jugoslovanske kratke proze. Jasne ločnice med posameznimi jugoslovanskimi književnostmi so se v antologijah pojavljale bolj redko,³ avtorji so v želji, da bi poudarili enotnost jugoslovanskih narodov, raje docela zanemarili opozorilo na regionalni izvor avtorjev in/ali skušali za vsako ceno najti neki skupni imenovalec.⁴ Samostojni nemški prevodi slovenske proze, če se zdaj omejimo le nanjo, pa so bili od konca vojne pa vse tja do konca sedemdesetih let sila redki.⁵ O postopni boljši prepoznavnosti lahko govorimo šele od konca sedemdesetih let dalje, za kar imajo nekaj zaslug zagotovo tudi Handkejevi prevodi Florjana Lipuša ter poezije Gustava Januša pri dunajski Residenz Verlag. Hkrati pa so se manjše, slovensko-avstrijske založbe lotile tudi bolj sistematičnega prevajalskega dela. Sporadično in praviloma brez pravega koncepta sestavljenim antologijam slovenske proze⁶ se je šele leta 2001 pridružila bolj ambiciozno zastavljena *Die Zeit der kurzen Geschichte* (Čas kratke zgodbe), prevod istoimenske Beletrinine antologije slovenske kratke zgodbe. Seveda so se slovenski avtorji vedno znova, včasih tudi zelo eminentno, pojavljali v avstrijskih in nemških literarnih revijah,⁷ od tistih redkih projektov, kjer so glavno

³ So pa kljub temu se, kar dokazuje mdr. tudi antologija, ki jo je podpisal Manfred Jähnichen (1966), v kateri govori o štirih jugoslovanskih literaturah, dovolj izčrpno tudi o slovenski.

⁴ Prim. antologijo Barbare Antkowiak, *Moderne jugoslawische Prosa*, Berlin: Volk und Welt 1969, ki v skladu s takratno kulturno politiko NDR kot rdečo nit v literaturi t. i. 'južnoslovanskih narodov' navaja »temo svobode in patriotizma«. S prevodi slovenske književnosti (tudi) v nemščino so se ukvarjali Brecej, Dobrovoljc 1971, Peter Kersche 1979, Moder 1985 idr., za natančnejši pregled dosedanjih študij gl. Köstler 2003.

⁵ Natančne in zares zanesljive raziskave, ki bi zajela vse slovenske prevode v nemščino, zaenkrat še ni, prim. tudi Wieser 1990.

⁶ Sem sodijo npr. *Aufzeichnungen aus Kärnten* (Klagenfurt: Klub Prežihov Voranc 1983), *Das slowenische Wort in Karnten* (Wien: ÖBV 1985), *Zeichen und Wege* (Klagenfurt: Drava 1985), *Schnellstraße, Fernlicht. Hitra cesta, dolga luč* (Graz: Dröschl 1991), *Anleitungen zum Schreien* (Linz: Atelier 1996).

vlogo igrale slovenske založbe s sončne strani Alp, pa velja poleg izdaj *Litterae slovenicae* (v nemščini izšli zgolj Šeligova *Abba* ter Kovačičevi *Fragmente der Wirklichkeit*) in *Begegnungen* Nove revije omeniti predvsem najnovejši projekt 'Revija v reviji', kjer gre za sodelovanje med *Apokalipso* in avstrijsko literarno revijo *Literatur und Kritik*.

Zakon želje ali blagovna znamka 'slo-lit'

Za temeljitejši vpogled v kompleksno problematiko posredovanja domače književnosti na tuje pa seveda nikakor ni dovolj zgolj statistično naštevanje prevodnih dosežkov. Glede na dejstvo, da slovenski avtorji v tujini izven kroga poznavalcev (še) ne nastopajo pod neko samoumevno, splošno prepoznavno blagovno znamko, hkrati pa so se že izvili iz objema eksotike ter balkanskih vojn, je tako pri založnikih kot recenzentih prisotna zelo močna želja, da bi praznino, ki je menda nastala po razpadu Jugoslavije, zapolnili z neko novo nalepko. Toda kakšno? Na kaj staviti, s čim naj se identificira slovenska književnost, kako sproducirati blagovno znamko, imenovano 'slo-lit'? Poskusimo potegniti nekaj spoznanj iz že obstoječih prevodov kratke proze in njihove odmevnosti:

1 Avtorji in dela

Na to, da se neko literarno delo tudi dejansko ugnezdi v nekem drugem, tujem svetu, vplivajo poleg osebnega avtorjevega angažmaja, spleta srečnih naključij, osebnih poznanstev in prioritet, finančnih možnosti in podobnega tudi nekateri bolj specifični in manj naključnostni zunaj- in znotrajliterarni dejavniki, navedimo nekaj možnosti (vrstni red je povsem arbitraren):

1.1 Politična konotacija

Reminiscence na slovensko vojno in nekdanji komunistični režim so vedno dobrodošla oporna točka. Tako recimo ob Dragu Jančarju še zdaj ob vsakem, četudi le dvovrstičnem zapisu, nihče ne pozabi omeniti, da je bil zaradi »sovražne propagande« in »publicistične neposlušnosti« v zaporu. Kljub načelnemu zavedanju, da književnost danes ne izpolnjuje več funkcije nacionalne samopredstavitve, temveč jo lahko posredujemo samo kot manifestacijo individualnih poetik posameznih avtorjev, so skušnjave po nekem skupnem, po možnosti politično oz. historično pogojenem imenovalniku velike. Kako naj si sicer razlagamo transformacijo Blatnikovih večpomenskih, polifunkcionalnih *Menjav kož* v hiperkonkretni, za tujega opazovalca niti ironično zveneči naslov *Dan, ko je umrl Tito?* V pomanjkanju odkrite prepoznavnosti tako slovensko književnost v tujini še vedno sila radi ponujajo kot »ex-jugoslovansko«. Ima kdo rešitev?

⁷ Poleg posameznih objav v avstrijskih revijah *Das Pult*, *Die Brücke*, *LOG*, *Literatur und Kritik* in *Pannonia* naj omenim še večje predstavitve oz. posebne številke, namenjene slovenski književnosti, tako npr. v revijah *Aha*, *Fidibus*, *Wespennest*, *Lichtungen* idr. Prim. tudi Köstler 2003: 40–42.

1.2 Specifičnost družbene resničnosti

»Zgodbe Suzane Tratnik se sučejo okoli življenjskega sveta lezbijk v Sloveniji 90. let«, je prvi stavek iz ocene zbirke zgodb *Unterm Strich* (2002) v renomiranem avstrijskem časopisu *Der Standard* (STIFT 2002), s čimer recenzentka (ne)hote v prvi vrsti opozarja na avtoričin lezbično obarvani aktivizem, šele v nadaljevanju se posveti tudi literarnim prvinam zgodb. Kakor Tratnikovo ta specifični, marginal(izira)ni družbeni položaj po eni strani determinira, pa ji po drugi strani podeljuje neko zelo jasno (resda spolno izraženo) identiteto. Številni pozitivni odmevi ter pogosto pojavljanje v sicer specializiranih, pa vendarle vsem dostopnim (spletnih) katalogih in (virtualnih) knjigarnah pa je, če k temu dodamo še uspehe Braneta Mozetiča, dokaz več, da je marginalno lahko včasih tudi v središču.

1.3 Etiketa univerzalnosti in globalnosti

Kratka proza sodobnih slovenskih avtorjev in avtoric (zbranih npr. v *Die Zeit der kurzen Geschichte*) je v večini primerov zelo univerzalna, svetovljanska, brezčasna, zgodbe bi se lahko dogajale kjerkoli in kadarkoli. Če se nekaterim zdi, da lahko slovenska književnost prav s tem konkurira z vsem in vsakomur, pa drugič nehote dobimo občutek, da prav to globalno noto slovenskim avtorjem večkrat štejejo v zlo, v smislu: Zakaj brati slovenske avtorje, če pa nam isto povedo že ameriški? Zato včasih še vedno bolj vžge naslednje:

1.4 Folkloristično, mitsko, pravljичno izročilo

Prav to daje namreč še slutiti konček devete dežele. Sem bi lahko poleg Kosmačevega *Tantadruja*, ki je tudi v nemščini ohranil svoje originalno ime, sodil seveda predvsem Marjan Tomšič. Po romanu *Óštrigéca* so zdaj v nemščini izšle še njegove čarobne istrske pravljice. Že ob bežni primerjavi izvornika in prevoda pa lahko ugotovimo, da je sočnost Tomšičevega arhaičnega, ljudskega jezika skupaj s številnimi narečnimi izrazi v prevodu nadomestil povsem sodobni nemški knjižni jezik, ob čemer nespremenjena lastna imena učinkujejo kot nerazumljivi tujki. Vendarle pretrd prevajalski oreh?

1.5 Sindrom snežene kepe

Borisa Pahorja so začeli v nemščino prevajati šele po njegovem epohalnem uspehu v Franciji, po dveh romanih⁸ pa je pred kratkim izšel tudi izbor tržaških kratkih zgodb. Nasploh je za nemški prostor značilno, da se založniki praviloma najprej odločajo za izdajo romanov, kratka proza pride na vrsto šele v drugem koraku (Pahor, Jančar, Tomšič; mnogi, kot npr. Virk, Mozetič idr. na takšno priložnost še čakajo).

⁸*Der Kampf mit dem Frühling* (Spopad s pomladjo) je v prevodu Petra Scherberja izšel leta 1997, *Nekropolis* (Nekropola), za katerega je prejel tudi z 10.000 evri dotirano nagrado SWR-Bestenliste, pa 2001.

1.6 Pogled od zunaj

Nenazadnje pa lahko prevodi ciljni kulturi služijo tudi kot ogledalo *lastne* zgodovine in *lastne* kulture, tu mislim predvsem na dunajske črtice Ivana Cankarja, ki so – v prevodih strastnega Cankarjevega oboževalca Erwina Köstlerja⁹ – šele zdaj (!) precej spremenila pogled na bleščečo, sijočo habsburško metropolo ob prelomu prejšnjega stoletja (prim. mdr. Samide 2002). Če se Herman Bahr v svojem času retorično sprašuje, ali »v Avstriji res ni nič drugega kot tista Schnitzlerjeva večno sladka punčka [...], in mikavno razvpiti svet gledališča, od katerega se ne morem odtrgati [...], je to res vsa naša Avstrija?« (Bahr 1899), mu na to odgovarja Cankar s *svojim* Dunajem, polnim prostitutk, prišlekov, bolnikov, pijancev, revežev in umirajočih, z Dunajem, zaznamovanim z grenkobo, žalostjo, revščino, propadom. V Cankarjevih črticah kaže tako bleščeče, z zlatom odeto mesto nekega Stefana Zweiga še svojo drugo, prašno, borno, kot smola črna stran, in, če uporabim besede enega od številnih recenzentov, ki so pospremili izdajo Cankarjevih del: »Še nikoli se nismo tako boleče zavedli odsotnosti nekega celotnega poglavja nenemške moderne.« (Klauhs 1996.)

Na katerega od navedenih faktorjev staviti, je bržkone zgolj retorično vprašanje. Vsekakor pa se je tudi ob nespornih literarno-estetskih kvalitetah posameznega dela treba zavedati nespregledljive in neprecenljive vloge vseh akterjev, udeleženih pri posredovanju slovenske knjižne kulture v nemški govorni prostor.

2 Akterji: prevajalci, posredniki & financerji – uredniki, založniki & distributerji

Potrebna je simbioza vseh. Če se pri prevodih v druge tuje jezike pogosto zatakne pri ustreznih prevajalcih (prim. Grosman 2004: 82–83), teh težav pri nemščini ni. Poleg prevajalcev z že zelo reprezentativnim, vsaj deloma tudi nagrajenim opusom (Klaus Detlef Olof, Fabjan Hafner, Erwin Köstler, Peter Scherber) prihajajo nova imena (Andrej Leben, Mirella Urdih-Merkù itd.), prav tako izjemno pomembno vlogo imajo posredniki, v času Wieserjeve kraljevine se jim je reklo kar »superwieserji«, naj omenim tu le legendarnega 'tihotapca besed' Ludwiga Hartingerja, ki je za svoje zasluge na področju posredovanja slovenske književnosti v tujini leta 2004 dobil tudi Pretnarjevo nagrado. Finančne injekcije pritekajo s Trubarjevega sklada, Centra za slovensko književnost ter Ministrstva za kulturo in njegovih prevodnih subvencij.¹⁰ Na videz velikodušna podpora ministrstva pa ima vsaj dve zanki: pogodba s tujo založbo mora biti podpisana še pred zagotovitvijo finančnih sredstev, poleg tega pa krije višina subvencije le stroške prevoda, ne pa tudi same izdaje in distribucije del. Zato je seveda previdnost založnikov pri izdajanju nepredvidljive slovenske književnosti na nek način razumljiva. Potemtakem

⁹ Od leta 1994 do 2004 je pri založbi Drava izšlo 10 knjig Cankarjevega zbranega dela – in projekt se še nadaljuje!

¹⁰ Iz izjemno razkošnega poročila za leto 2003 je razvidno, da od 34 prevodov v tuje jezike, kolikor jih je financiralo ministrstvo, na nemščino odpadejo štiri dela. Malo? Malo.

ni čudno, da so slovensko književnost v nemščini izdajale skoraj izključno koroške založbe: Mohorjeva družba, predvsem pa Drava, katere pomanjkljivosti so bile že od nekdaj (in so še vedno) pretirana skromnost, neambicioznost promocije, nedovoljšnje spodbujanje t. i. žive literature, nezadostna prisotnost in prepoznavnost izven ozkega regionalnega območja in s tem povezana medijska neodmevnost. Kot meteor se je tu leta 1987 pojavila založba Wieser, ki je z drugačnim, agresivnim, pa vendarle všečnim in domišljenim nastopom, v nemški prostor lansirala med drugim Draga Jančarja¹¹ in katere moto je bil: »Avtor potrebuje založbo, založba pa avtorja. To je posebne vrste odvisnost, ki ne pozna močnejšega in šibkejšega.« (Komel 1991: 21.) Od nekdanjega meteorja je danes ostala le še medla zvezda,¹² zato so pridobitev angažirane, v vzhodne in balkanske literature usmerjene Folio Verlag (Jančar s tremi deli, Blatnik z dvema), dunajske Zsolnay Verlag (Jančar, Ferk, Švigelj Merat), pa ugledne, sicer 'Žižkove' Passagen Verlag (Mozetič), majhni, a zagotovo zelo pomembni mejniki. Sicer pa je možnosti, kako pomagati slovenski književnosti v tuje jezike, veliko, samo zgrabiti je treba (prim. npr. Blatnik 1995, Grosman 2004 idr.).

3 Receptija

Pri proučevanju procesa recepcije si ne moremo kaj prida pomagati ne z izvrstnim izborom, ne s kongenialnim prevodom. Kar šteje, je rekonstrukcija na podlagi izjav etabliranih literarnih kritikov oz. znanstvenikov. Če želimo zajeti proces recepcije v celoti in v vseh njegovih podrobnostih in posebnostih, moramo upoštevati tri stopnje kritike: feljtonistično oz. publicistično, esejistično in znanstveno (prim. Viehoff 1997), se pravi odmeve na branje, diskusije, recenzije, razprave, strokovne članke, disertacije. Približno v tem vrstnem redu. Z drugimi besedami: zares na konju bomo šele takrat, ko se bomo srečali v Berlinu, na Dunaju ali v Münchnu na simpoziju, posvečenem Dragu Jančarju – ali morda Zofki Kvedrovi. Do tu bo pot še zelo dolga, pa vendarle, ob tem velja omeniti samo enega zadnjih dosežkov dunajske slavistike (pri čemer gre že za tisto tretjo, znanstveno stopnjo kritike): doktorska disertacija, v kateri Erwin Köstler sistematično preučuje prevajanje Prešerna, Cankarja in Kosovela v nemščino, je morda temeljni kamen, da v prihodnje nemški recenzenti v slovenski prozi ne bodo iskali le *praznine*, temveč bodo našli že uresničeno *željo*. Saj, če končam z zadnjim stavkom iz Blatnikove zbirke: »To je začetek, to je šele začetek.«

¹¹ Od leposlovnih del je izšel njegov *Severni sij* (Nordlicht, 1990), *Galjot* (Der Galeot, 1991), zbirka kratkih zgodb *Der Sprung von der Liburnia* (1993), leta 1993 *Posmehljivo poželenje* (v sl.), 3 leta kasneje pa še *Luzifers Lächeln* (v nem.).

¹² Kljub vsemu pa velja omeniti nekaj udarnih projektov zadnjega časa, mdr. zbirko *Europa erlesen*, predvsem (tudi) slovensko obarvane knjižice: *Ljubljana, Karst, Triest, Istrien*.

Viri¹³

- BACHMANN, Ingeborg, 1990: *Tri poti k jezeru. Lajež*. Klagenfurt/Celovec: Wieser.
- BLATNIK, Andrej, 2001: *Das Gesetz der Leere*. Wien: Folio Verlag.
- BLATNIK, Andrej, 2005: *Der Tag, an dem Tito starb*. Wien: Folio Verlag.
- HANDKE, Peter, 1988: *Ponovitev*. Celovec: Wieser.
- HANDKE, Peter, 1991: *Sanjačevo slovo od devete dežele: resničnost, ki je minila. Spomin na Slovenijo*. Celovec, Salzburg: Wieser.
- JANČAR, Drago, 1991: *Poročilo iz devete dežele – privid ali resničnost?* Celovec, Salzburg: Wieser.
- JANČAR, Drago, 1993: *Der Sprung von der Liburnia*. Celovec, Salzburg: Wieser.
- JANČAR, Drago, 2001: *Die Erscheinung von Rovenska*. Wien: Folio Verlag.
- Literatur und kritik*. Revija v reviji. 387–388. September 2004.
- MILADINOVIČ ZALAZNIK, Mira, 1995: *Begegnungen*. Ljubljana: Nova revija.
- MOZETIČ, Brane, 2004: *Schattenengel*. Wien: Passagen-Verlag.
- PAHOR, Boris, 2004: *Blumen für einen Aussätzigen. Slowenische Novellen aus Triest*. Berlin: Kitab-Verlag.
- ROTH, Joseph, 1984: *Kapucinska grobnica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- ŠELIGO, Rudi, 1996: *Abba. Auswahl aus Novellen*. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev.
- TOMŠIČ, Marjan, 1995: *Óstrigéca : eine magische Novelle aus Istrien*. Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.
- TOMŠIČ, Marjan, 2001: *Kopfhoch und halt die Ohren steif: Geschichten aus Istrien*. Celovec: Mohorjeva/Hermagoras.
- TRATNIK, Suzana, 2002: *Unterm Strich*. Wien: Mileva Verlag.
- VIRK, Tomo (ur.), 2001: *Die Zeit der kurzen Geschichte. Zeitgenössische Erzählungen aus Slowenien*. Celovec: Drava.

Literatura

- BAHR, Hermann, 1899: V: *Neues Wiener Tagblatt* (1. 10. 1899). Citirano po: Johann Holzner: *Das Haus als Hölle. Zur Provinzliteratur um 1900*. In: Thurnher, Eugen idr. (ur.): »Kakanien«. Budapest, Wien: Verl. der Österr. Akademie der Wissenschaften. 177.
- BLATNIK Andrej, 1995: Kako pomagati slovenski književnosti v tuje jezike. *19. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 5–8.
- BOGATAJ, Matej, 2000: Zakon želje: Andrej Blatnik. *Delo* 42/283. 27.
- BRECELI, Marijan, DOBROVOLJC, France, 1971: *Bibliographie – Traductions des belles-lettres slovènes. Bibliografija prevodov iz slovenskega leposlovja*. LS 9/No special.
- DOR, Milo, 1965: *Ein Orden für Argil. Jugoslawien in Erzählungen seiner besten zeitgenössischen Autoren*. Herrenhalb/Schwarzwald: Erdmann.
- DRAGOJEVIČ, Dražen, 2001: Govorimo o nesporezumu. Andrej Blatnik: Zakon želje. *Večer* 57/34. 11.
- GAUSS, Karl Markus, 1990: Ingeborg Bachmann. *Tri poti k jezeru. Lajež*. Klagenfurt/Celovec: Wieser. 123–128.

¹³Zaradi omejenega prostora navajam samo tiste zbirke kratkih zgodb, ki sem jih omenjala v svojem članku. Sicer pa za pregled prevodov še živčih avtorjev gl. Key Slovenia.

- GOLJA, Marko, 2002: Preseganje postmodernizma. *Dialogi* 38/5–6. 84–86.
- GROSMAN, Meta, 2004: *Književnost v medkulturnem položaju*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- JÄHNICHEN, Manfred, 1966: *Jugoslawische Erzähler von Lazarevic bis Andric*. Leipzig: Deiterich.
- KERSCHKE, Peter, 1979: Die slowenische Literatur in deutschen Übersetzungen 1945–1978. *10. koroški kulturni dnevi, zbornik predavanj. Almanach der Vorträge*. Klagenfurt/Celovec. 130–136.
- Key Slovenia, 2002: *Contemporary Slovenian Literature in Translation*. Ljubljana: Študentska založba.
- KLAUHS, Harald, 1996: Das Leben in seinen Faschingsfarben. *Die Presse* (7./8. 12. 1996) (Spectrum).
- KOCIJANČIČ POKORN, Nike, 2003. *Misliti prevod: izbrana besedila iz teorije prevajanja od Cicerona do Derridaja*. Ljubljana: Študentska založba.
- KOMEL, Mateja, 1991: Avtor potrebuje založbo, založba pa avtorja: Slovenčev intervju z založnikom Lojzeto Wieserjem. *Slovenec* 75/126. 21.
- MILADINović ZALAZNIK, Mira, 2000: »Einmal in der Woche, am Sonntag, war Österreich.« Joseph Roth (1894–1939), österreichischer Dichter und Journalist. *Acta Neophilologica* 1–2.17–34.
- MODER, Janko, 1985: *Slovenski leksikon novejšega prevajanja*. Koper: Lipa.
- RAKUSA, Ilma, 2002: Rien ne va plus. Andrej Blatniks Erzählungen »Das Gesetz der Leere«. *Neue Zürcher Zeitung, Ressort Feuilleton*. 14. 02. 2002. Dostopno tudi na: <http://www.andrejblatnik.com/Rezension.htm>.
- SAMIDE, Irena, 2002: Spieglein, Spieglein an der Wand, wo liegt das holde neunte Land? *Kakaniien revisited. Das Eigene und das Fremde (in) der öster-reichisch-ungarischen Monarchie*. Ur. W. Müller-Funk. Tübingen: Francke. 201–210.
- SIMONSEN, Beatrice, 2002: *Das Gesetz der Leere*. Amazon.at-Redaktion. <Http://www.amazon.de/exec/obidos/ASIN/3852561876/>.
- STIFT, Linda, 2002: In den Brunnen schauen. *Der Standard* 13./14. 7. 2002 (Printausgabe). Povzeto po: <http://diestandard.at/?url=/?id=1009899> z dne 19. avgusta 2003.
- ŠLIBAR, Neva, 1991: »... wie etwas vertraut Fernes und verloren Heimisches...« Zu Funktion und Verfahren der Mythisierung eines kleinen Nachbarlandes in der neueren österreichischen Literatur. V: Johann Strutz, Peter V. Zima (ur): *Komparatistik als Dialog*. Frankfurt/M.: Peter Lang. 73–96.
- ŠLIBAR, Neva, 1998: Das Eigene in der Erfindung des Fremden : Spiegelgeschichten, Rezeptionsgeschichten. *Zur Geschichte der österreichisch-slowenischen Literaturbeziehungen*. Ur. A. Brandtner, W. Michler. Wien: Turia + Kant. 367–387.
- VIEHOFF, Reinhold, KREUZER, Helmut, 1997: *Literaturwissenschaft und empirische Methoden*. Göttingen: Vandenh. u. R.
- WIESER, Lojze, 1990: Jezik seže dlje kakor roka: o prevajanju jugoslovanskih literatur v nemščino. *Naši razgledi* 39/21 (9. 11. 1990). 634–635.
- ZEHETMAYER, Elisabeth, 2002: *Sechzehn slowenische Erzählungen über Kommunikation und Sprachlosigkeit*. Die Literaturdatenbank des Österreichischen BibliotheksWerks. <Http://www.biblio.at/rezensionen/details.php3>.